

LLETRES

Memòria del Sant Joan

Joan Ripoll

Desè aniversari del Premi, 1990.
D'esquerra a dreta:
Joaquim Sala-Sanahuja,
Manuel Joan i Arinyó, Joan Ripoll,
Olga Xirinacs, Gabriel Janer Manila,
Manuel Bofarull, Dolors Oller
i Jordi Sarsanedas.

DE COM NASQUÉ EL PREMI

El Premi Sant Joan fou creat l'any 1981, essent President de la Caixa de Sabadell el senyor Rafael Soler, i Director General el senyor Miquel Forrellad. En aquella època era costum que les Caixes —o almenys les catalanes— organitzessin per la diada de Sant Jordi una campanya d'obsequi de llibres als seus clients, triant-los d'entre les ofertes editorials de cada moment; era una promoció, en el fons, comercial, que aviat suscità la protesta dels llibreters, que hi veien una competència deslleial.

Fou així com, per iniciativa de l'assessor econòmic de la Caixa, Lluís Barbé, catedràtic de la Universitat Autònoma de Barcelona, es llançà la idea de crear un premi de novel·la en català que permetés de transformar aquella campanya en una promoció singular, ja que s'oferiria al client una obra original i inèdita, alhora que es contribuïria al foment de la literatura catalana. Pel seu caràcter fonamentalment literari, el desenvolupament de la idea fou confiat a aquest memorialista, en la seva condició, aleshores, de director de l'Obra Cultural de la Caixa de Sabadell, càrrec que ha tingut l'honor d'exercir al llarg de vint-i-vuit anys, de 1966 a 1994; això fou sens perjudici que el departament comercial de la Caixa s'ocupés de la dotació (de les 500.000 pessetes inicials als 22.000 euros actuals, ara a càrrec de la Fundació de la Caixa), del tracte amb l'editorial corresponent i de la deguda promoció del Premi.

Tot plegat succeïa cap el mes de juny de l'any esmentat, per la qual cosa al Premi se li donà el nom de Sant Joan, tant per la proximitat d'aquesta festa com per la seva tradició en l'imaginari dels costums catalans. Es fixà la seva concessió a finals d'octubre, ja que el darrer dia d'aquest mes se celebrava, per les

El Premi Sant Joan Caixa de Sabadell ha complert vint anys, i la seva història, a més de llarga, s'ha anat fent frondosa. Davant del risc de perdre'n la memòria pel simple transcurs del temps, ha semblat oportú als dirigents de QUADERN de demanar —cal dir que amb insistència— a qui en fou el seu secretari al llarg de disset anys (1981-1997) una crònica sobre la seva gestació i les seves interioritats, amb el propòsit de fixar el testimoni d'una vivència, que en tot cas ha estat tan alliçonadora com apassionant

Caixes, el "Dia Universal de l'Estalvi", aleshores llargament promocionat per la Federació corresponent. Aviat ocorregué, però, que a la concessió del Premi s'hi sobreposava la dels premis Octubre, de València, que en aquella època tenien un ressò catalanista notable, cosa que aconsellà, a partir de 1987, passar-ho als primers dies d'octubre, ja que també calia —per raons d'atenció periodística— demarcar-se del Planeta i del Nobel, que dominaven la segona setmana del mes; es feu així, fins que al 1996 es decidí de ser literalment fidels a la seva denominació, i passar la concessió del Premi al mes de juny i als dies més pròxims possibles a la festivitat de Sant Joan.

ELECCIÓ I FUNCIO DELS JURATS

Les primeres preocupacions dels organitzadors foren les de proposar l'editorial que hauria d'editar el llibre, i el nomenament del jurat que l'hauria d'escollir. En el primer cas, tot establint els contactes comercials pertinents, s'escollí la prestigiosa firma Edicions 62, que inclouria l'obra en la col·lecció "El Balanci", com així s'ha anat fent fins ara. En el segon cas, s'establí d'antuvi un contacte discret amb el prestigiós crític Joan Triadú perquè suggerís algun nom significatiu per tal de presidir el jurat, i s'iniciaren les primeres temptatives: un dels noms recomanats fou el de Xavier Benguerel, que havia tornat de l'exili i novament publicava, amb èxit, memòries i novel·les. L'autor, per raons personals, no acceptà, com tampoc no acceptarien, més tard, Manuel de Pedrolo i Pere Calders.

S'optà, finalment, per recórrer a autors d'una generació més jove, i així sorgí el nom de Jordi Sarsanedas, que acceptà l'encàrrec no sense vèncer la seva resistència inicial. L'esquema de la composició del jurat, vigent fins ara, ha estat el següent: un autor reconegut (al llarg de la història del Premi, l'esmentat Sarsanedas, i després Joan Perucho i Pere Gimferrer), un professor universitari (Joaquim Marco, i després Dolors Oller), un crític o periodista cultural (Agustí Pons), un autor local vinculat al món intel·lectual (Joaquim Sala-Sanahuja), i un representant de la Caixa (Joan Ripoll, i després Fermí Pons, gerent de la Fundació Caixa de Sabadell). No cal dir que alguns d'ells exercien dues o més funcions alhora: Joaquim Marco, Pere Gimferrer, Joaquim Sala-Sanahuja o Joan Ripoll han exercit també de crítics, o el mateix Sala desenvolupa així mateix càrrecs docents universitaris. En tot cas, s'ha procurat de fer els mínims canvis possibles en el jurat, per tal de mantenir la coherència en la seva línia i evitar excessives oscil·lacions de criteri; aquest ha estat un dels principals components de la personalitat que ha mantingut el Premi al llarg dels anys.

Altres característiques han estat el toc no comercial del guardó, ja que el llibre premiat no s'havia de vendre perquè la Caixa el regalava; l'alt tiratge, que en ocasions arribà als vuitanta mil exemplars, a més dels habituals que fa l'editorial per vendre a les llibreries, a fi que el llibre pugui arribar a tothom; la total i absoluta independència dels jurats —de la qual aquest memorialista en dona fe—, mantinguda sempre amb exquisida observància per la Caixa; i, en fi, l'alta participació de concursants.

Pel seu caràcter de Premi desinteressat, entès a vegades erròniament com a conservador o benèfic, es produïren, sobretot als començaments, alguns equívocs: la concurrència d'autors aficionats, amb escassa o nul·la formació literària, així com la valoració mal entesa d'algunes obres premiades. Es donà el cas, per exemple, que el primer llibre premiat, "Adéu, turons, adéu", d'Antoni-Lluc Ferrer, fou interpretat d'antuvi com un llibre infantil (potser per la seva portada, que reproduïa unes joguines), amb el consegüent escàndol per part d'algú en trobar-se amb uns episodis d'iniciació sexual del nen protagonista, cosa que comportà —sembla ser— la crema d'algun exemplar en un "auto de fe" totalment extemporani; un altre equívoc s'esdevingué amb el premi de 1984, "Els rius de Babilònia", de Gabriel Janer Manila, un títol metafòric sobre el pas de la Mallorca rural a la turís-

tica, que fou interpretat per algú com l'enunciat d'un llibre didàctic sobre geografia...

No cal dir que la preocupació del jurat, format per professionals, ha estat sempre la de valorar la qualitat literària, la voluntat d'estil i la perfecció de l'escriptura de les obres presentades, com es desprèn de la condició intel·lectual dels qui n'han format part; i això per sobre de concessions i de possibles oportunitats: fou aquest criteri, sens dubte, el que portà a no adjudicar el Premi els anys 1987 i 1991, com ho fou el de concedir-lo per unanimitat a una obra tan hermètica com "L'estuari", d'un autor difícil, Miquel Bauçà, l'any 1989. Altrament, és lògic comptar amb les diferències de gustos i de criteris entre els cinc components del jurat —nombre senar, per evitar empats en les votacions—, diferències resoltes en les deliberacions prèvies i, en últim cas, en les votacions finals.

EL CONTEXT DISSENYAT PELS FINALISTES

La història d'un premi literari no l'escriuen només els guanyadors, sinó el conjunt d'autors que hi concorren; ells són els qui formen el context que fa possible l'existència i la continuïtat del guardó, i alhora els qui representen el perfil general de la literatura d'un país.

El repàs de la llista de guardonats —que es fa més endavant— denota l'estat de la qüestió a través del fet que la majoria d'autors són nascuts als anys quaranta i cinquanta, representants, doncs, de les generacions literàries dels seixanta i dels setanta, però el context de tots els concurrents marca una cronologia més extensa, que es remunta a la primera dècada del segle i arriba fins als nostres dies.

Això fa que sigui interessant de resseguir, almenys, els noms d'alguns finalistes, cosa que dibuixa gran part del mapa literari del país. A la primera convocatòria, de 1981, s'hi troben obres com "Aquest serà el principi", d'Anna Murià (vídua d'Agustí Bartra), i "Els gossos d'Acteó", d'Avel·lí Artís-

Gener, dos autors veterans nascuts, respectivament, el 1904 i el 1912; però també s'hi troben autors més joves com ara Antoni Turull, Isabel-Clara Simó i Vicenç Villatoro, entre altres. L'any 1982, hi destaquen Pau Faner i un jove Joan Barril. El 1983, una veterana com Maria Dolors Orriols (nascuda el 1914), que també es presentarà el 1997, i Gabriel Janer Manila, Antònia Vicens (tornada a presentar el 1985 i el 1992), Isa Tròlec (pseudònim del valencià Joan B. Mengual, que es tornà a presentar el 1992, any de la seva mort prematura), Ignasi Riera, i un novell Xavier Moret (reincident el 84 i el 85). El 1984, un jove Josep Gregori (reincident el 89), mestre a Sabadell, que després faria carrera literària en terres valencianes. El 1986, Miquel Ferrà (reincident el 88), i uns joves Dolors Garcia i Cornellà i Jordi Viader. El 1989, Pere Morey i Joaquim Soler (mort prematurament). El 1990, un inquietant Carles Reig, català resident a Nordamèrica. El 1992, amb la revelació d'un jove Andreu Carranza (reincident el 94, el 95 i el 98, fins a guanyar al 2000). El 1993, Antoni Munné-Jordà i Maria Àngels Anglada, amb el després celebrat "El violí d'Auschwitz". El 1994, Ferran Cremades Arlandis (guanyador anteriorment del Sant Jordi i del Prudenci Bertrana), Jordi Coca, Patrick Gifreu (de la Catalunya Nord) i Miquel Pairolí. El 1995, un veterà com Xavier Amorós, i una jove Rosa Delor. El 1996, dos veterans il·lustres, Enric Jardí (reincident el 97) i el sabadellenc Joan Vilacasa, i un jove Albert Salvadó... Fins que, al 2000, amb el triomf d'un perseverant Andreu Carranza, destaca una jove autora sabadellenca, Clara Soley.

Cal remarcar que algunes d'aquestes obres presentades al Sant Joan, obtindrien després altres premis o, en el seu defecte, un bon èxit de crítica quan foren publicades al marge del Premi. És el cas de "Fins al cel", de Pau Faner, premis Josep Pla i Joan Crexells; "El rellotge del pont d'Esplugues", d'Ignasi Riera, premi Ramon Llull; o, encara que sense premi, "Júlia", d'Isabel-Clara Simó: l'esmentat

LLETRES

"El violí d'Auschwitz", de Maria Àngels Anglada; o "Paisatges de Hopper", de Jordi Coca. Prova, en tot cas, de criteris diferents en distints jurats. Es pot subratllar, si més no, que la novel·la d'Isabel-Clara Simó es presentà a la primera convocatòria amb el títol de "Dama", tot estalvonant la guanyadora, fet que portà el jurat a recomanar-ne la publicació en quedar finalista per dos vots contra tres, una recomanació insòlita, no prevista a les bases de la convocatòria, que no fou atesa.

ANÀLISI DELS GUANYADORS

Tot repassant la llista dels autors premiats —que es pot veure en el requadre adjunt—, s'estableix una cronologia que comprèn gran part del segle, des de Jaume Pla, nascut el 1914, fins a Maria de la Pau Janer, del 1966. S'hi troben entremig, seguint l'ordre cronològic, dos autors dels anys vints (Manuel Bofarull i Ramon Folch i Camarasa), altres dos dels anys trenta (Antoni Turull i Olga Xirinacs), sis de la generació dels quaranta (Gabriel Janer Manila, Miquel Bauçà, Antoni-Lluc Ferrer, Antoni Vidal Ferrando, Josep Piera i Pau Faner; curiosament, i de manera significativa, són cinc escriptors balears i un valencià), als qui segueixen altres sis nascuts els anys cinquanta (Oriol Pi de Cabanyes, Margarida Aritzeta, Antoni Dalmasas, Manuel Joan i Arinyó, Vicenç Villatoro i Andreu Carranza), darrera dels quals apareix l'única representant, per ara, dels anys seixanta, l'esmentada Maria de la Pau Janer.

El Premi fou destinat d'origen exclusivament al gènere de novel·la fins l'any 1992, però al següent la convocatòria s'obrí a qualsevol expressió literària en prosa, tot eixamplant així el seu àmbit i les seves possibilitats, cosa que ha permès de premiar també un dietari i dos relats de viatges, a més d'altres novel·les, gènere que sol ser majoritari.

L'examen de les obres premiades —divuit en total— permet d'agrupar-les per afinitats, tot oferint així un perfil de les tendències literàries d'aquests anys, condicionades, sens dubte, pel

temps de transició política i de revisió històrica i crítica. Abunden, significativament, les obres testimonials, subdividides en dos grans grups: obres de record d'infància i d'iniciació, ambientades als anys quaranta i cinquanta ("Adéu, turons, adéu", "La torre Bernadot", "Les nits perfumades", "La mà del jardiner"), i les de caràcter generacional, de joves en transició a l'edat adulta, que prenen consciència del seu paper en la societat ("Un febrer a la pell", "País d'Itàlia", "Els rius de Babilònia", "Al mig del camí"). Adverteixi's la similitud i el paral·lelisme: són dos grups de quatre títols cadascun.

Seguint, en certa manera, aquesta progressió generacional, es troben dues obres que versen sobre experiències personals a través de la consciència del paisatge de països aliens: "Pel bell nord glaçat" i "Seducions de Marràqueix"; altrament, l'aventura vital s'enriqueix amb valors sentimentals i simbòlics a "Enterraments lleugers" i "Màrmara" —obres de dues dones, significativament—, per arribar al testimoni de la vellesa en "De l'art i de l'artista" i "Testa de vell en bronze", un en forma de dietari personal i l'altre sota la forma de novel·la. Completen aquest mosaic dues obres de fons històric, relatiu al segle XIX, l'un sobre les guerres carlines i l'altra sobre la pugna entre liberals i absolutistes: "Els hereus de la terra" i "Anjub"; i, finalment, dues novel·les poemàtiques de singulars valors i rica imaginació, com són "L'estuari" (única obra premiada per unanimitat del jurat, i que després fou finalista al Premi Nacional de Literatura) i "Mal camí i bon senyor": obres de dos autors mallorquins d'imaginació reconeguda.

Aquest quadre mostra una visió peculiar de l'estat de la literatura catalana a la segona meitat del segle XX, reflectida en les seves tendències més característiques, tant per la presència dels autors hereus d'una tradició anterior com per la irrupció de noves veus que marquen rutes de futur. Certament que no han passat pel Sant Joan autors reconeguts (Pedrolo o Porcel, per exemple) ni d'al-

El Premi de 1994.

D'esquerra a dreta:

Joaquim Sala-Sanahuja, Dolors Oller,
el Conseller Joan M. Pujals,
Joan Perucho, Pere Gimferrer,
Oriol Pi de Cabanyes i Joan Ripoll.

tres més joves que han obert estils nous (Monzó o Pàmies, posem per cas); uns per tenir ja el nom i l'estil fets, i altres per preferir camins diferents, però la seva absència no invalida en absolut la imatge del mig segle que dibuixen els guanyadors del Premi.

LA CONTRIBUCIÓ DELS COL.LABORADORS

L'organització i desenvolupament d'un premi literari són tasques complexes que solen involucrar altres persones, a més dels jurats i els concursants.

En primer lloc, els responsables de l'editorial que acull l'obra premiada, que en aquest cas és, com s'ha dit, la prestigiosa Edicions 62, amb Josep M. Castellet al davant, en un temps controvertit crític literari però sempre editor eficaç. També s'han d'esmentar els conferenciantes que donaren relleu a les respectives concessions amb les seves conferències: Jordi Llovet ("Novel·la i cultura"), Josep M. Llompart ("Llorenç Villalonga, l'home i l'obra"), Josep Ramoneda ("La cultura de la crisi"), Joan Triadú ("La identitat catalana i la novel·la de postguerra"), Sebastià Serrano ("La novel·la com a creació lingüística"), Jaume Lorés ("Els reptes de la cultura catalana"), i Miquel Porter ("Narrativa i cinema"). S'hi han d'afegir les altres dues conferències pronunciades pels membres del jurat, Jordi Sarsanedas i Pere Gimferrer, en ocasió de les celebracions del desè i vintè aniversaris del Premi, respectivament.

A partir de 1989 —l'any del Premi a Miquel Bauçà, absent a l'acte, per cert— es substituï la celebració d'una conferència per un concert breu de cambra, amb la idea de donar més amenitat a l'acte d'atorgament, que en aquella ocasió consistí en una memorable audició de "La història del soldat", de Ramuz i Strawinski, interpretada pel Grup Bartok i la recitadora Carme Sansa. Des d'aleshores s'han succeït altres audicions, a càrrec de distingits intèrprets.

Relacionat amb el Premi fou l'acte organitzat amb motiu de les celebracions del cent vint-i-cinquè aniversari de la Caixa, l'any 1983. A l'entorn de l'exposició "Premis Literaris Catalans", se celebrà una taula rodona sobre el tema, amb la participació de Josep M. Castellet, Josep Faulí, Jaume Fuster, Dolors Oller i Joan Ripoll; així mateix, fou editat el llibre amb el mateix títol, encarregat expressament per la Caixa a Josep Faulí, que recull la història pormenoritzada dels principals premis literaris catalans, i que es revelà de gran utilitat per als estudiosos del tema.

Val a dir, finalment, que les vivències d'aquest cronista han estat múltiples i enriquidores, i que les relacions entre uns i altres sempre foren cordials i estimulants, com fou no menys estimulants —malgrat, a vegades, la seva feixuguesa— la lectura, al llarg dels disset anys, de 742 originals (és a dir, cap a unes 150.000 pàgines!) com a membre i secretari del jurat, i component, per definició, del comitè de lectura que l'auxilia. No se'm negarà, almenys, una bona experiència...!

**FINQUES
CARNER**

Agent de la propietat Immobiliària

Sant Antoni M^o Claret, 18 • SABADELL
Tels. 93 725 47 66 - 93 725 49 76

1957

2001

LA
LLAR
DEL
LLIBRE

44 anys a Sabadell

Galeria

EXPOSICIONS
OBRA PERMANENT

PASSEIG DE LA PLAÇA MAJOR, 27
08201 Sabadell • Telf./fax 93 727 37 94